

TİL BİLİMİ HÁM ÁDEBİYATTANÍW

Til bilimi

УДК: 81.373.21

ҚАРАҚАЛПАҚСТАНДАҒЫ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ОБЪЕКТТЕРДИҢ БЕЛГИЛЕРИ

МЕНЕН АТАЛҒАН АЙЫРЫМ ОРОНИМЛЕР ҲАҚҚЫНДА

Г.М.Абишов – филология илимлери бойынша философия докторы

Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекетлик университети

Таянч сўзлар: ороним, географик объект, объект белгиси, ранг, (оқ, қора, күк, қизил), сон (тўрт, беш), ҳажм (катта, кичик), таъм.

Ключевые слова: ороним, географический объект, примета объектов, цвет (белый, чёрный, голубой, красный), цифра (четыре, пять), объём (большой, маленький), вкус.

Key words: oronym, geographical object, mark of object, color (white, black, blue, red), number (four, five), size (big, small), taste.

Жер шарының барлық орындарында халық сол жердеги географиялық объекттерге атама берип, жер-суы атамаларын пайда еткен. Адамдардың объектке атама беруі тәжірибесінде сол жердің геоморфологиялық өзгешеліктері әхмийетли орын тутқан. Мәселен, миллет, руы, қайым атлары, адам исми, халықтың қасиби, белгилі бір ұақы, географиялық объекттің жайласуы орны, предметтің реңі, саны, қандай да бір затқа ұқсатуы сияқты бір қанша факторлар объектке атама беруіде тийкар хызметін атқарған. Бул белгилер объектти басқаларынан ажыратуышы номинативлик функцияны атқарған хэм жергиликли оронимлерди пайда еткен. Олар ертеден саяхатшылар, тарихшы, археолог, географ, этнограф хэм тилши алымларды қызықтырып келген.

Оронимлер таулар, тау дизбеклери, қырлар, шығарлықтар, төбешіктер, тикжарлықтар, шоқылар, таслар, бәлент хэм ойпатлық жерлерди аңлатыушы атамалар есапланады. Олар Қарақалпақстан топонимиясының белгилі бір бөлегін курайды. Сонлықтан, бул жердеги оронимлер тил ызыамлықлары тийкарында ономастикалық изертлеуді, оларды семантикалық хэм структуралық жақтан анализ жасауды талап етеди. Себеби, Қарақалпақстандағы оронимлер бүгінги күнге шекем арнаулы түрде үйренілген жоқ. Бул теманың актуал екенлигинен дерек береді.

Қарақалпақстан оронимлери өзиниң тәбийий өзгешеліклерине ийе. Олардың ишинде орообъекттиң белгилери тийкарында қәлиплескен түри әхмийетли орын тутады. Биз оларды семантикалық жақтан төмендеги топарларға бөлип үйрендик:

1) Объекттиң түри, реңине байланыслы пайда болған оронимлер. Оронимикалық индикаторларға реңди билдириуши лексемалардың қосылуынан оронимлер жасалып, олар объекттиң түри, реңи менен байланыслы белгилерин сыпатлайды. Бундай оронимлердиң курамында *ақ, қара, көк, қызыл, сары, жасыл* сияқты реңди билдиретуғын лексемалар қатнасады. Олардың оронимлер курамында түр-түсти билдириуи менен бирге, сол объекттиң басқа да қасиетлерин көрсетуиши хызметте жумсалыуы рус хэм түркий тиллердеги ономастикалық изертлеулерде айтып өтилген. Бул хаккында Е.М.Мурзаев, А.Н.Кононов, Б.А.Будагов, Р.М.Юзбашев, Т.Нафасовтың мийнетлеринде келтирилген [7,8,11]. Мәселен, А.Н.Кононов өзиниң мақалаларында реңди билдириуши *ақ, көк, қызыл, қара* лексемаларының қосымша мәнилерин кең түрде анализлейди. Ол *ақ* сөзи өзиниң тийкарғы мәнисинен басқа, қосымша мәниде уйғырша «суықлық»ты, ал *қара* сөзи 1) қараңғы, қайғылы, өткир, аянышлы, бахытсыз; 2) халық, армия; 3) қара жер, төбешік, топырақ мәнилеринде қолланылуын көрсеткен [7:83-85; 8:159-179]. Ал Қ.Әбдимуратов Қарақалпақстан топонимиясында, соның ишинде оронимлеринде реңди билдириуши *ақ, қара, көк, сары* компонентлериниң басқа мәнилерде де жумсалатуғынын келтирген [1:102-104].

Илимий мақалаларда *қара, қызыл, көк сары, ақ* реңди билдириуши лексемалар тийкарында пайда болған этникалық атамалар тосаттан пайда болмағандығы, ескиде түркий қайымлар арқа, кубла, шығыс хэм батысты реңдер менен ажыратқандығы, мәселен, қара рең арқаны, қызыл кубланы, көк рең шығысты, ақ рең батысты, сары рең орайды билдиргенлиги айтылады [12:45].

Демек, оронимлер курамында *ақ, қара, сары, қызыл*

сияқты рең символикасы да кең тарқалған. Е.Керимбаевтың көрсетуиңше, Қазақстан оронимлериниң 20% өзиниң курамында реңди билдиретуғын сөзлерден куралған: *қара, ақ, сары, көк, қызыл, ала, шубар, қоңыр, боз, куба* хэм т.б.

Қарақалпақстан аймағында объекттиң түрине байланыслы реңди билдириуши *ақ, қара, көк, қызыл* лексемалары қатнасқан оронимлер қолланылады. Бул лексемалар жоқарыда айтылып өтилгендей, оронимлер курамында өзиниң тийкарғы рең мәниси менен бирге, қосымша хызметлерди атқарып келгенлигин көриу мүмкин.

Реңди билдиретуғын меншикли атлықтар, әдетте затлардың реңин ямаса түрин билдире отырып, тау, тас, төбе, бийик, кум, дөң хэм т.б. географиялық объекттерди анықлауышын да хызмет етеди. Бул мәселеге қазақ топонимикасында биринши рет топонимист Е.Қойшыбаев айрықша дыққат аударды. Ол *Ақтөбе, Ақдөң* топонимлериндегиі «ақ» - келбетлик сөзи «шөп», «шөп» деген мәнини билдиреди деп қарайды. Ал геологлардың пикиринше, *Ақтас, Ақтау* сияқты оронимлердеги *ақ* сөзи сол аталған орографиялық объекттердиң курамында «гипс», «хәк», «мрамор» т.б. жыныслардың бар екенін билдиреди [6:352]. «Ақ» түске байланыслы *Ақтөбе* қыстауы, *Ақшүймек төбеси* оронимлерин келтириу мүмкин [4:524].

Қарақалпақстанда реңди билдириуши «ақ» лексемасының қатнасында дүзилген оронимлер өнимсиз болып, тек *Ақмолалы қум* (Қонырат районы, қумлы жер), *Аққум* (Тахтакөпир районы, қумлы жер) оронимин де ушыратуымыз мүмкин. Булардағы «ақ» лексемасы өзиниң тийкарғы рең мәнисинде жумсалған.

Ороним жасауда «қара» сапалық келбетлик сөзи өзиниң негизги мәниси менен бирге, атрибутивлик қатнастағы бириккен атамаларды жасауы ушырасады. Мәселен, *Қаратау* ороними хаккында белгилі топонимист Е.М.Мурзаев былай дейди: «Бул атамдағы *қара* сөзи реңи менен байланыслы, себеби, қаратауларда басқа таулардағыдай жаз бойы қар жатпайды» [10:230]. Соның менене бирге, *қара* сөзи өзиниң ауыспалы мәнисинде суудың мөлдірлигин, тереңлигин, бир нәрсениң мол екенлигин, кең көлемін (*Қаратерең*) де билдиріп турады. Қарақалпақстанда да *Қаратау* ороними қолланылады. Бизиң пикиримизше, бул атаманың қәлиплесуине таудың узақтан көрингенде қара түске енип туруы себеп болған.

Қарақалпақстан аймағында курамында *қара* лексемасы бар оронимлер де ушырасады. Мысалы: *Қарашоқы* (Кегейли районы, төбешік), *Қаратау* (Қараөзек районы, тау), *Қаратөк* (Мойнак районы, атау), *Қараның тақыры* (Тахтакөпир районы, үлкен ашық тақырлық), *Қараой* (Кегейли хэм Шоманай районлары, шуқырда жайласқан қара топырақты жер).

Көк лексемасы түркий тиллерде тау, өзек, көл, тас, жайлау атамаларында қатнасып топоним жасайды. Тийкарынан, оронимлердиң биринши компоненти болып келип, оның көк, көкшил, гейде жасыл реңде екенлигин билдиреди. Әсиресе, суудың түрине байланыслы гидронимлерде өнимли қолланылады. Бул лексема да бир қанша қосымша мәнилерди билдиріп келеди. Б.Бияров

оронимлер курамында келетугын *көк* лексемасының ренди билдириү менен бирге, оның *Көксенгир*, *Көкжоты*, *Көккөзөң* топонимлеринде «бийик» мәнісін аңлататугынын, ал *көк турик*, *көк мангол*, *көк бөри* сыяклы тарийхый бирикпелерде «даңкы, ержүрек» деген символикалык мәнде жумсалыуын айтады [2:96].

Қарақалпақстан оронимиясында *көк* лексемасының қатнасында дүзилген *Көктас* (Шымбай районы, көк таслы ой жер), *Көктөбе* (Тахтакөпір районы, төбешик) оронимлери ушырасады. Олар сол жердің тәбийй географиялық өзгешеликлерине қарап, «көк таслы жер» дегенди билдиреди. Қазақстандағы Өр Алтайдың жер-суы атамаларында ушырасатугын *Көктас* топоними де төбениң тасы көгилдир ренде болып көриниуі менен байланысly.

Қасқа лексемасы хәр қыйлы жанлы-жәниұарлардың маңлайында болатугын белги [5:141]. Бул лексема ономастикада географиялық объект атамаларында қолланылып, оның рендик белгиси менен қатнасы бар екенлигин көрсетеди хәм оронимлер курамында өнимсиз жумсалады. Көрсетилген аймақта *қасқа* лексемалы тек *Қасқатөбе* (Тахтакөпір районы, төбешик) оронимин ушыратыу мүмкин.

Қызыл лексемасы да объекттиң ренине байланысly Орта Азия топонимлери курамында өнимли жумсалады. Бул лексема оронимлерде түр-түсти билдиріуден тысқары, объекттиң көлемин, суудың тазалығын, мол, көп, есапсыз мәнилерин де билдиреди. Мәселен, *Қызылқум* (жүдә көп, шексиз қум), *Қызылсуу* (көп суу) [10:45]. *Қызылқум* Еллиқкала хәм Нөкис қаласында елатлы пунктти билдирсе, Тахтакөпір районында қумлы жер атамасын билдиреди.

Ал, Бозатау районындағы *Қызылжар* ороними объекттиң ренін, яғный жауын сууының ағып түсиуі нәтижесинде топырағының рені қызыл болып көринип турған тикжарды билдиреди. Усы атамдағы ороним Қазақстанның Ақтөбе, Көкшетау, Торғай хәм Қарағанды областларында, республикамыздың Қашқадарья ўәлаятында хәм Қарақалпақстанның Мойнақ районында ушырасады.

2) Объекттиң санына байланысly пайда болған оронимлер. Бундай оронимлер объекттиң мұғдарын, санын итибарға алыу тийкарында қойылады. З.Дүсимов барлық санлар да топоним жасауда қатнаса бермейтуғынын, базыда топоним курамындағы санлар өз мәнісіннен тысқары, аз яки көплик мәнини билдирип келиуін айтады. Мәселен, *үш*, *бес* санлары санлықтан басқа аз, кемлик мәниге жақын екенлигин, басқа санлар көп, артықты билдиріуін, *жүз*, *мың* санлары жүдә артық, нормал қалаттан жоқары дәрежени аңлатыуын көрсеткен [3:65-65].

Қарақалпақстан аймағында объекттиң мұғдарлық белгиси, сан көрсеткиши тийкарында пайда болған бир қанша оронимлер ушырасады. Олардың курамындағы санлық сөзлер өзиниң тийкаргы сан мәнісінде келген: *Бестөбе* (Нөкис қаласы, елатлы пункт), *Төрт бийик* (Бозатау районы, төбе).

Қарақалпақстан оронимлеринде *жалғыз*, *егиз*, *қос* лексемасының қатнасында пайда болған түрлери де ушырасады. Мәселен, *Жалғызқум* (Қараөзек районы, төбешик), *Қостау* (Қоңырат районы, еки төбешик), *Жубайқум* (Кегейли районы, еки қумлы төбешик).

С.Қораевтың пикиринше, топонимлер курамындағы *егиз* сөзи «қоспа, егиз» мәнісіннен тысқары «бәлент, жоқары» дегенди, ал *Егизқум* топоними «бийик қум төбешиги» мәнісін билдиреди [9:201]. Ал, Шымбай районындағы *Егизқум* ороними бир-бирине жақын жайласқан қумлы еки төбешикке байланысly пайда болған.

3) Объекттиң көлемине қарай аталған оронимлер. Қарақалпақстан оронимлериниң ишинде объекттиң көлемине байланысly қойылған атамалар да бар, бирок олар өнимсиз ушырасады: *Жууанқум* (Қараөзек районы, қумлы төбешик), *Бөришитау* (Тахтакөпір районы, төбешик).

4) Маза-дәми тийкарында пайда болған оронимлер. Қарақалпақстан оронимиясында географиялық объекттиң маза-дәм менен байланысly оронимлер де ушырасады, бирок өнимсиз қолланылады: *Дузлаққум* (Нөкис районы, дузлы қум), *Дузлыой* (Шымбай районы, дузлы ой жер), *Қақлықум* (Бозатау районы, ой жер).

5) Объектти характерлеуши зат-буйымларға байланысly аталған оронимлер. Бундай оронимлерге *Хәктау* (Мойнақ районы, төбе), *Порлытау* (Бозатау хәм Мойнақ районлары, тау), *Шойынтөбе* (Тахтакөпір районы, төбе), *Шойтас* (Нөкис районы, тас жер) мысалларын келтирсеқ болады. Олар сол заттың қатнасында, яғный объектти характерлеуши затларға қатнасыly аталған.

Жуумақлап айтқанда, оронимлер бизге географиялық орынлар, олардың аталыу себеpleri хакқында бай мағлыұматларды береді. Географиялық объекттиң белгисине қарай аталған оронимлер де топонимлер сыяклы, халқымыздың өмиринде әхмийетке ийе болған. Олар шексиз далалықлар менен тау алды жазықлықларында нұсқау хызме-тин атқарған. Қарақалпақстандағы оронимлердің көпшилиги усы жерге тийисли болса, айырымлары (*Аққум* – Қазақстан хәм Түркменстанда, *Қызылжар* – Қазақстанда) басқа аймақларда да қолланылады. Биз оларды үйрениу аркалы дүньяның басқа орынларында да қолланылуы ямаса тек жергиликли орынға тийисли екенлигин, атаманың келип шығуын билип алыуымыз мүмкин.

Қарақалпақстан оронимлериниң қәлиплесиуінде сол объекттиң тәбийй-географиялық белгилери номинатив-лик функцияны атқарған. Яғный ороним-лердің пайда болыуында рени менен байланысly *ақ*, *қара*, *көк*, *қызыл*, *санға* қатнасыly *төрт*, *бес*, *жалғыз*, *егиз*, *қос*, көлем аңлатыушы *жууан*, маза-дәмди билди-риуши *дузлы*, *қақты*, объектти характерлеуши зат-буйымларға байланысly *порлы*, *шойын*, *хәк* лексемала-ры қатнасып, олар сол географиялық объект атамасы-ның қәлиплесиуине топонегиз болып хызмет еткен.

Әдебиятлар

1. Әбдимуратов Қ. Қарақалпақ тилиниң топонимикасынан очерклер: Филол. илим. канд. ... дис. – Нөкис: 1966. 102-104-б.
2. Бияров Б. Өр Алтайдың жер-су аттары. – Алматы: 2002. 180- б.
3. Дүсимов З., Тиллаева М. Топонимика асослары. – Тошкент: 2002. 88-б.
4. Жанұзақ Т. Қазақ ономастикасы. Атаулар сыры 3. – Алматы: «Дайк-пресс», 2007. 524-б.
5. Қарақалпақ тилиниң түсіндірме сөзлігі. III том. – Нөкис: «Қарақалпақстан», 1988, 337-б.
6. Керімбаев Е., Тілеубердиев Б., Дүйсенби Қ. Оңтүстік Қазақстанның топонимикалық кеңістігі – Шымкент: «Кітап», 2007.
7. Кононов А.Н. О семантике слов *кара* и *ак* в тюркской географической терминологии. // Известия отделения общественных наук АН Таджикской Республики, 1954. вып. 5. – С. 83-85;
8. Кононов А.Н. Семантика цветообозначений в тюркских языках // Тюркологический сборник. – М.: «Наука», 1978.
9. Қораев С. Ўзбекистон вилоятлари топонимлари. – Тошкент: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2005. 238- б.
10. Мурзаев Э.М. Тюркские географические названия. – М.: Восточная литература РАН, 1996. –С.230.
11. Нафасов Т. Топонимы Кашкадарьинской области: Автореф. дис... канд. филол. наук. –Ташкент: 1968. – С. 23.
12. Худайберганов Х. Ранг-тус билдирувчи гидронимларнинг семантикасига доир. // «Илим хәм җәмийет». – Нөкис: 2007. №3-4. 45-б.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақола Қарақалпақстан Республикасидағы географик объект белгилари асосида ҳосил бўлган оронимлар тадқиқига бағишланган. Оронимлар номланиш сабаблари ҳамда маъно жиҳатдан семантик гуруҳларга бўлинади. Улар орасида географик объект белгиси асосида ҳосил бўлган жой номлари муайян ўринни эгаллайди. Бу каби оронимлар шаклланиш, номланиш тамойилига кўра кичик гуруҳларга ажратилиб, улар Қарақалпақстан оронимлари мисолида ёритиб берилган.

Статья посвящена оронимам, образованным благодаря географическим особенностям объектов Республики Каракалпакстан. Оронимы классифицированы на группы согласно причин образования и семантических признаков. Определенное место среди них занимают топонимы, образованные благодаря географическим приметам объектов. Такие омонимы сгруппированы в статье по способу образования и по принципу наименования. Они изучены на основе примеров оронимов Каракалпакстана.

SUMMARY

The article deals with oronyms formed due to geographical objects in the Republic of Karakalpakstan. The oronyms divided into groups upto the origin and semantic classification. The terms which were formed on the base of geographical object features take important role. In the article these oronyms are shown by dividing into small groups in according to the principles of forming and origin. They are illustrated by the example of oronyms of Karakalpakstan.

ЛОТИН ТИЛИ ТИББИЁТ ТЕРМИНОЛОГИЯСИНИНГ БОЙИШ МАНБАСИ СИФАТИДА

Ф.А.Акбарходжаева – мустақил тадқиқотчи

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети

Таянч сўзлар: тиббиёт терминлари, лексика, лотин тили, ўзлашма, терминология, тушунча

Ключевые слова: медицинские термины, лексика, латынь, усвоение, терминология, понятие.

Keywords: medical terms, vocabulary, Latin, assimilation, terminology, concept

Жаҳон соғлиқни сақлаш тизимидаги олиб борилаётган ислохотларни, илмий-амалий ютуқларни, эпидемиология, санитария, экология, фармацевтика, доришunoslik каби тиббий ихтисосликлар турлари номенклатураси ишлаб чиқилган бўлиб [15], тиббиёт йўналишларини ва мавзуи гуруҳларини номлаш масаласи билан боғлиқ соҳа лексикаси ва терминологияси муаммолари тилшунос олимлар учун алоҳида эътиборга молик.

Замонавий тиббиётнинг келиб чиқиши, тараққиёт босқичи кўҳна тарихнинг турли давраларидаги дунёқарашларни ўз ичига олади. Ўзбекистон миллий энциклопедиясида ва “Ўзбек тилининг изоҳли луғати”да тиббиёт тушунчаси “... кишилар соғлиғини сақлаш ва мустаҳкамлаш, умрни узайтириш, касалликларнинг олдини олиш, даволаш ҳақидаги билимлар ва шу соҳадаги амалий тадбирлар мажмуи” [13:208] сифатида таърифланган. Тиббиётнинг синоними сифатида *медицина*, *табобат* каби терминлар келтирилган.

Тилнинг ижтимоий моҳияти ҳақидаги эканлиги ҳақида қарашлар ҳеч қандай шубҳа уйғотмайди, бироқ тилнинг ижтимоий ўлчамлари муаммосини тадқиқ қилишга бағишланган замонавий ишлар эса ижтимоий-тил муносабатлари ва ўзаро боғлиқликлар борасидаги назарий қоидалар учун мустаҳкам асос яратди. Анъанавий тарзда тилларни бойитиш ва ривожлантириш усули сифатида қараладиган ўзлашмалар глобаллашув даврида мутлақо ўзгача баҳоланмоқда [3].

Тиббий терминларнинг аксарият қисми лотин тилида эканлиги ҳамда улар байналмилал тизимни ташкил қилиши, дунёдаги барча тиб илми вакиллари бир-бирларини осон тушунишга восита бўлиб хизмат қилади. Зеро, А.А.Ремфратский байналмилал (лотин-юнон) элементлардан ҳосил бўлган терминларнинг афзалликларини бир неча бор қайд этиб, уларни истикболли, турли тил терминологик бирликларини келажакда қарор топишига ҳисса қўшади деб ҳисоблайди [11:3].

Тиббиёт терминларини тур ва тоифа принциплари бўйича таснифланиш, терминларнинг микротизимла-рида кенг қўлланилади. Аммо бизнинг фикримизча, таснифланишни битта белги асосида тузиш ҳар доим ҳам муваффиқиятли бўлмайди. Тушунчаларнинг таснифланиши, одатда, умумий бўлиниш асосида тузилган, яъни, энг муҳим белгининг ўзгаришлари, битта турга тегишли объектларни ҳар хил турларга дахл этиши мумкин.

Маълумки, терминологик лексика ўзлаштирмалар борасида сезиларли ўтказувчан қатламдир. Бундан ташқари, ўзлашмалар лексик бирликлари этимологияси ва унинг бошқа хусусиятлари, яъни ифода режаси (морфологик тузилиши) ҳамда мазмун режаси (кўпмаънолилиқ даражаси) билан ҳам бевоқиф боғлиқ. “Ўзлашма сўзларни ўзбек тили лексик системасидаги ассоциатив деривацион муносабатлар жиҳатидан кўриб чиқиш, шунингдек, лексик бирликларни уларнинг ясалиши, сўз ҳосил қилиш имкониятлари ва синонимлик хусусиятлари билан таққослаган ҳолда ўрганиш зарур” [4:18].

Тиббиётнинг термин тизимининг тадқиқ қилинаётган сегментида ўзбек ва рус тилларининг ўз заҳираларидан ҳосил бўлган ва бошқа тиллардан ўзлаштирилган терминлар ажралиб туради. Тиббиёт терминологиясида бошқа тиллардан термин ўзлаштириш жараёни, лексик қатламнинг барча сатҳларида бўлгани каби, ушбу соҳа терминологиясининг тараққиётида ҳам ниҳоятда аҳамиятлидир.

А.Мадвалиев ўзбек ва рус тиббиёт терминологияси-нинг, умуман, барча тиббиёт терминологияларининг бунчалик байналмилал терминларга бой бўлишининг сабабларидан бири сифатида XVII–XVIII асрлардан бошлаб тиббиётнинг ривожланиш маркази Шарқдан Ғарбга, хусусан Европага кўчганлиги ва шу муносабат билан кўплаб тиббий тушунчалар – турли касалликлар, паталогик ҳолатлар, симптом ва синдромлар, сунъий дори-дармонлар, сон-саноксиз тиббий асбоб ва аппаратлар, касаллик кўзгатувчи микроорганизмларни номлаш учун юнон ва лотин тилига мансуб луғавий ва аффиксал (префикс ва суффикс) элементлардан фойдаланган ҳолда минглаб янги терминларнинг яратилганлигидир деб кўрсатади [9:237].

Лотин тили замонавий дунёнинг муҳим маданий ҳодисаси бўлиб қолмоқда. Ушбу тилсиз, инсон фаолиятининг кўплаб соҳаларини тасаввур этиб бўлмайди. Маълумки, Европа давлатларининг тиббиёт соҳаси бошқа мамлакатларнинг тиббий оламида анча олдинда эканлиги сир эмас. Тиббиёт соҳасидаги барча илмий адабиётлар лотин тилида талқин этилган ва шу кунгача бу тил ўз мавқеини йўқотмаган.

Лотин тили қурилиги назар ташлайдиган бўлсак, лотин тили хинд-европа тиллари оиласининг роман тиллари бўлимининг асосчиси, бошловчиси ҳисобланиб, тузилиши жиҳатидан “синтетик тил ҳисобланади, яъни бунда сўзларнинг лексик ва грамматик шакллари асосан кўшимчалар воситасида ифода этилади, ва худди шу хусусиятлари билан аналитик тиллар гуруҳига кирувчи француз, инглиз ва тожик тилларидан фарқ қилади. Чунончи бу тилларда кўшимчалар ўрнини ёрдамчи сўзлар (предлоглар, артикл ва баъзан суплетив шакллар) бажаради” [6:11].

М.Н.Исраилова ўз тадқиқотида кўрсатишича атоқли инглиз шифокори, қон айланиш тизимини кашф этган Уилям Гарвей (1578-1657) ўзининг “Хайвонларда юрак ва қон ҳаракати борасида анатомик тадқиқот” асарини лотин тилида ёзган [5:154]. Лотин тилида Европа мамлакатларининг атоқли мутафаккирлари, файласуфлари, олимлари, ҳакимлари – Ф.Бекон, Т.Моор, М.Малпиги, Т.Гоббс, И.Нютон, Р.Декарт, Г.В.Лейбнис, Н.Коперник, К.Линней ва кўплаб бошқалар ўз асарларини ёзиб қолдирганлар.

Л.У.Хўжаева, Х.А.Зоҳидова ва З.З.Рахматуллаева-лар лотин тили хусусиятлари борасида тўхталиб, рус тиббий терминшунослигида илмий терминларни қўллаш ва тартибга солишга XVIII аср рус шифокори ва маърифатчиси Н.М.Максимович-Алебадикнинг хизматини таъкидлаб, ўша даврда кўплаб олимларнинг кўпгина асарларини лотин тилида ёзганликлари айтишда ва буларга мисол қилиб М.В.Ломоносов, Ф.П.Протасов каби олимларни келтиради [15:8].

Тиббиётда лотин тили анъанавий равишда анатомик, клиник ва фармацевтик терминологияда қўлланилади. Лотин тилини билиш дунёнинг турли мамлакатларидаги шифокорларга бир-бирларини осон тушуниш имконини беради. Лотин тилини тиббиётда қўллашнинг азалий анъанаси бутун дунёдаги шифокорлар учун ва тиббий таълимни бирлаштиришда хизмат қилади. Яқин яқинларгача тиббий иншооларнинг аксарияти лотин тилида ёзилган [12, 48]. Буюк рус жарроҳи Н.И.Пирогов шз илмий асарларини лотин ёзувида ёзган, И.П. Павлов эса «*Ad juventutem epistola*» деб ёшларга мурожаат қилган [14:180].